

บทที่ 1 บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

งานบายศรีถือเป็นงานช่างดอกไม้สดที่มีการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษมาเป็นเวลานาน ด้วยการสั่งสมและถ่ายทอดมาสู่คนในรุ่นปัจจุบัน นับตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นราชธานี ที่พบหลักฐานทั้งทางโบราณคดีและรูปแบบที่ปรากฏ จุดศูนย์กลางขององค์ความรู้ของงานช่างแขนงนี้ มาจากภูมิปัญญาของกุลสตรีช่างดอกไม้ในราชสำนักฝ่ายในพระบรมมหาราชวัง ที่สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อถวายพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ เพื่อใช้ประกอบเครื่องพุทธานุชา ในงานพระราชพิธี และงานประเพณีที่สำคัญต่างๆ ในราชสำนักฝ่ายในถือเป็นต้นแบบของงานบายศรี นอกจากนี้งานบายศรี ยังเป็นงานช่างที่มีคุณค่า เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของไทย ที่แสดงถึงความละเอียดอ่อนสวยงาม ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทยที่รู้จัก นอกจากนี้นี้ยังมีคุณค่าทางเศรษฐกิจที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มสามารถสร้างรายได้ให้แก่ผู้ประกอบการอาชีพงานช่างดอกไม้สดได้เป็นอย่างดี

วิวัฒนาการของงานบายศรี ถือเป็นความเจริญทางด้านจิตใจของมนุษย์และยังเป็นบ่อเกิดของศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนคุณค่าความงามและภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของคนไทยที่สืบทอดกันมา ความงามที่วิจิตรและสวยงามก่อให้เกิดสุนทรียภาพที่ช่วยจรรโลงจิตใจของคนในสังคม ดังนั้นการประดิษฐ์บายศรี มีจุดประสงค์เพื่อนำไปเป็นเครื่องสักการบูชาและประกอบพิธีกรรมตามพุทธศาสนา รวมถึงการอนุรักษ์งานบายศรีให้คงอยู่สืบไป (มณีรัตน์ จันทนะผะลิน, 2543, น. 12) ซึ่งกรุงเทพมหานครเป็นแหล่งรวมเศรษฐกิจที่สำคัญ เป็นแหล่งชุมชนที่มีอารยธรรมเก่าแก่เป็นศูนย์กลางทางการค้า การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และศิลปะวิทยาการแขนงต่างๆ นับแต่สมัยทวารวดี ลพบุรี สุโขทัย อยุธยาและรัตนโกสินทร์ วัฒนธรรมจึงหลากหลาย มีทั้งวัฒนธรรมหลวงและวัฒนธรรมพื้นบ้านที่ประชาชนทั่วไปมักมีการใช้เหมือนของหลวง ในการใช้บายศรีส่วนใหญ่จะต้องอาศัยผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญในการทำบายศรีเพื่อใช้ในพิธีกรรมซึ่งจะต้องเลือกใช้บายศรีให้เหมาะสมตามที่กำหนดไว้ในแบบแผนประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา ฉะนั้นบายศรีจึงไม่ใช่เป็นเพียงองค์ประกอบในพิธีกรรมเท่านั้น แต่ยังแสดงถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่สร้างสรรค์ออกมาในรูปของงานศิลปะทางประณีตศิลป์อย่างงดงาม ในแต่ละภาคของประเทศไทยมีการทำบายศรีตามแบบและวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาคเช่น บายศรีในภาคกลาง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ บายศรีหลวง ใช้ในงานพระราชพิธีที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ และบายศรีของราษฎรใช้ในพิธีกรรมต่างๆ ของราษฎรแบ่งออกเป็น 2 ชนิดคือ บายศรีปากชามและบายศรีใหญ่หรือบายศรีต้น นอกจากนี้ในภาคกลางยังใช้บายศรีเทพ บายศรีพรมสีหน้า บายศรีตอ และบายศรีหลัก

ประเพณีของสังคมไทยในปัจจุบันเกิดขึ้น จากหลายสาเหตุทั้งที่เกิดจากความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และอิทธิพลทางศาสนา ในทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากปัจจัยต่างๆ ของสังคมไทยที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ พัฒนา และสืบทอดต่อกันมา ความเชื่อในประเพณีต่างๆ เป็นมรดกให้เยาวชนรุ่นหลังได้เห็นได้ปฏิบัติและช่วยกันอนุรักษ์และสืบทอดต่อไป ประเพณีถือเป็นสิ่งที่สร้างขวัญและกำลังใจให้กับคนไทยได้อยู่ร่วมกันอย่าง

มีความสุข การดำเนินวิถีชีวิตแต่ละที่ย่อมขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม ความเชื่อของแต่ละบุคคลและท้องถิ่น คนไทยโดยส่วนใหญ่ยึดถือและปฏิบัติตามประเพณีวัฒนธรรมที่มีมาแต่เดิม คนไทยมีประเพณีต่างๆ ในช่วงสำคัญของชีวิตตั้งแต่เกิดจนตายโดยดูจากพฤติกรรมหรือวิธีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมที่บ่งบอกถึงการมีส่วนร่วมต่อสังคมตามบทบาท และหน้าที่ความรับผิดชอบ

บายศรีเข้าไปเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางพุทธศาสนา เมื่อมีพิธีกรรมจะต้องเริ่มด้วยพิธีทางพุทธศาสนาและพิธีทางพราหมณ์ที่ผสมผสานกันจนแยกออกจากกันได้ยาก ดังนั้นงานบายศรีจึงเป็นที่รู้จักมาตั้งแต่อดีต โดยที่คนไทยได้สัมผัสกับบายศรี ตั้งแต่ระยะเริ่มแรกของชีวิตจนถึงระยะสุดท้ายของชีวิต การประดิษฐ์บายศรี จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรได้รับการอนุรักษ์ สืบสาน เห็นคุณค่าและความสำคัญที่ใช้ในประเพณีของคนไทยที่นิยมปฏิบัติสืบทอดกันมาเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต และก่อให้เกิดความสุข ความเจริญในชีวิต บายศรีถือเป็นเอกลักษณ์ของไทยที่มีมาช้านาน บรรพบุรุษผู้คิดประดิษฐ์บายศรีขึ้นใช้งาน เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวพุทธ

บายศรีมีอิทธิพลและมีคุณค่าทางวัฒนธรรมไทยและความสำคัญในพิธีกรรมของสังคมไทยซึ่งการนำบายศรี มาใช้ในวิถีชีวิตในการบูชา บวงสรวงต่างๆคุณค่าทางด้านเศรษฐกิจที่ช่วยสร้างรายได้โดยการนำไปประกอบอาชีพหลักและอาชีพเสริม รวมถึงการสร้างคุณค่าทางจิตใจ ทำให้เกิดสติ สมาธิ ทำให้จิตใจเยือกเย็น และเกิดความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ความเป็นไทย ซึ่งการประดิษฐ์บายศรีใช้ในพิธีกรรมตามความเชื่อที่กำหนดไว้ว่า บายศรีปากชามใช้ในพิธีทำขวัญวัน ทำขวัญเดือน ทำขวัญเมื่อครบ 1 ปี ของเด็กแรกเกิด การทำขวัญนาศ การตั้งศาลพระภูมิ รวมถึงการทำบุญในวาระต่างๆ บายศรีต้นและบายศรีใหญ่ใช้ในการบูชาเทพยดาตามความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ งานบวช งานแต่งงาน ซึ่งในกรุงเทพจะพบว่าจะใช้บายศรีปากชามเป็นบริวารของบายศรีในการบวงสรวง พิธีไหว้ครูดนตรี และพิธีบายศรีสู่ขวัญน้องใหม่

ปัจจุบันคนในสังคมไทย เผชิญกับการเสื่อมถอยของวัฒนธรรมวิถีชีวิตและความเป็นไทยที่เลือนหายไปจากความเชื่อของพิธีกรรมการใช้บายศรีในประเพณีตั้งแต่เกิด จนตาย ถูกมองว่าเป็นเรื่องล้าสมัยและเป็นเรื่องฟุ่มเฟือย ทำให้งานบายศรีที่เคยใช้ในประเพณี พิธีกรรมถูกลดบทบาทลงผู้สนใจที่จะศึกษาจึงน้อยลง บายศรีเป็นงานที่มีการถ่ายทอดโดยการลงมือปฏิบัติแบบเฉพาะกลุ่ม จำนวนไม่มากนัก การจัดบันทึกรายละเอียดทำให้ผู้สนใจงานด้านนี้จึงไม่สามารถที่จะศึกษาข้อมูลได้ (พระครูญาณสมมัญญ์ พระครูพราหมณ์, 2561, สัมภาษณ์) รูปแบบบายศรีที่ประดิษฐ์เป็นแบบที่ทำรวดเร็ว ไม่เน้นรายละเอียด ไม่มีความประณีต บางแบบก็ใช้วิธีปักดอกไม้จนเต็ม จนมองไม่เห็นตัวบายศรี รวมถึงบายศรีปากชามในแต่ละชามไม่ใส่ตัวแมง แต่ใช้ดอกดาวเรืองปักแทน คนส่วนใหญ่มองว่าการประดิษฐ์บายศรีมีขั้นตอนที่ยุ่งยาก ใช้เวลาในการทำผู้ที่จะทำบายศรีจะต้องฝึกฝนและพัฒนาฝีมือเป็นเวลาจึงจะสามารถที่จะรับงานได้ นอกจากนี้บายศรียังใช้ของสดที่มีอายุการใช้งานที่จำกัด ยิ่งในช่วงเทศกาลหรือในช่วงที่สภาวะอากาศที่เปลี่ยนแปลง มีผลต่อราคาค่าใช้จ่าย ราคาต้นทุน ราคาขายไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับอุปสงค์และอุปทานของตลาด รูปแบบของงานบายศรีอยู่ในสภาพที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วขาดความประณีต สวยงาม การประเพณีปฏิบัติตามธรรมเนียมพิธีกรรมที่เคยยึดถือปฏิบัติในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลถูกละเลย ในบางประเพณีเลือนหายไปเกือบหมด อันเนื่องมาจากการติดต่อสื่อสาร การคมนาคมที่ติดต่อถึงกันอย่างรวดเร็วระหว่างเมือง ที่มีค่านิยมทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ และการขาดการผสมผสานกลมกลืนระหว่างวัฒนธรรมเก่ากับวัฒนธรรมใหม่ จึงเป็นสาเหตุทำให้

รูปแบบงานบายศรีเปลี่ยนแปลงรูปแบบไป เห็นเพียงใบตองม้วนใส่ชามปักดอกไม้รายละเอียดไม่ครบ ทั้งนี้เนื่องมาจากความคิดที่ว่าวัฒนธรรมดั้งเดิมเป็นสิ่งที่ล้ำสมัยและมีใช้เครื่องแสดงถึงความเจริญอีกต่อไป(ดวงจันทร์ เทียนพลัด, 2561, สัมภาษณ์)

จากกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทยในปัจจุบันส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในกรุงเทพมหานคร นับวันรูปแบบของงานบายศรี สูญหายไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 12 (2556-2564) ได้กำหนดแนวทางการให้การศึกษาสร้างเสริมความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมโดยรักษาความมั่นคงของทรัพยากร สร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นการจัดการท่องเที่ยวที่ได้สัมผัสวิถีชีวิตแบบเก่าที่กำลังจะสูญหายไป เพื่อให้เข้าใจลึกซึ้งถึงประวัติความเป็นมา การดำเนินชีวิตของคนในกรุงเทพแลปริมณฑล จึงเน้นให้มีการบริหารจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ ทั้งการพัฒนาและการสร้างองค์ความรู้ โดยให้สถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาผสมผสานกับความเข้มแข็งของสังคมไทยโดยเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเพิ่มคุณค่าให้งานบายศรีคงอยู่ เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของไทยและมีประวัติความเป็นมาอันยาวนานที่ควรอนุรักษ์และพัฒนาในรูปแบบรูปแบบงานบายศรีที่ใช้ในพิธีกรรม ให้คงอยู่กับประเทศไทยสืบไป ซึ่งในปัจจุบันพบว่าคนส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจ ในการเลือกใช้ เลือกซื้อบายศรีไปใช้งานได้เหมาะสม ประณีตและสวยงาม

จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว การพัฒนารูปแบบบายศรีเชิงพาณิชย์ เพื่อส่งเสริม อนุรักษ์ ภูมิปัญญาไทยในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล สมควรที่จะได้รับความสนใจจากประชาชนและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง โดยการอนุรักษ์และพัฒนาแบบศรีให้มีคุณค่าทางวัฒนธรรม ซึ่งจะทำให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ถึงรูปแบบบายศรี ความเป็นมาและรูปแบบการจัดที่ถูกต้องเหมาะสมอย่างไร ความเชื่อ พิธีกรรมการใช้บายศรี รวมถึงสภาพปัจจุบันและปัญหาของการประดิษฐ์บายศรีถูกละเลย จนเกือบจะถูกทำลายให้สูญหายไปจากสังคม ทั้งที่งานบายศรีเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของคนในสังคมไทย รวมทั้งเป็นหลักฐานสำคัญในการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจสาระสำคัญของสังคมไทยได้เป็นอย่างดี การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบบายศรีถึงแม้จะเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้แต่ก็ไม่ควรปล่อยให้สูญหายโดยไม่มีการศึกษาและพัฒนาแบบที่ประณีตสวยงาม เหมาะสมกับการนำไปใช้งานให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนสังคมไทยโดยไม่ทิ้งเอกลักษณ์ความเป็นไทยที่เน้นความประณีตสวยงามอาจจะลดรายละเอียดบางส่วนลงบ้างหรือใช้สิ่งอื่นทดแทนในบางส่วน แต่ก็ยังคงความสวยงามของรูปแบบที่แสดงออกถึงภูมิปัญญาไทย (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2545, น. 317) ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนาแบบบายศรีศรีเชิงพาณิชย์ เพื่อส่งเสริม อนุรักษ์ ภูมิปัญญาไทยในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเพื่อดล่องนำรูปแบบบายศรีไปให้ ครู อาจารย์และนักศึกษาได้เรียนรู้ฝึกปฏิบัติ และใช้เป็นงานต้นแบบในการนำไปใช้ให้เหมาะสมในแต่ละประเพณีเพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาไทยไม่สูญหาย

ผลการศึกษาจะทำให้เกิดองค์ความรู้ ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อศึกษาการพัฒนาแบบบายศรีเชิงพาณิชย์ เพื่อส่งเสริม อนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ได้ ข้อมูลส่วนหนึ่งที่จะสะท้อนให้เห็นถึงพิธีกรรมที่ใช้บายศรีในชีวิตประจำวัน อีกทั้งจะเป็นต้นแบบ

สำหรับครูอาจารย์ นักศึกษา ผู้ที่ประกอบอาชีพทางช่างบายศรี และยังเป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยแขนงช่างดอกไม้สดให้คงอยู่กับประเทศไทยสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการทำบายศรีจากภูมิปัญญาไทยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเชิงพาณิชย์
3. เพื่อออกแบบร่างบายศรีเชิงพาณิชย์จากภูมิปัญญาการทำบายศรีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
4. เพื่อพัฒนาต้นแบบบายศรีเชิงพาณิชย์ให้เหมาะสมกับยุคสมัยในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
5. เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ต้นแบบบายศรีที่พัฒนาขึ้นให้แก่ช่างบายศรี นักศึกษาประชาชนทั่วไปและผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนาต้นแบบบายศรีเชิงพาณิชย์ให้เหมาะสมกับยุคสมัยในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

- 1.1 การศึกษารูปแบบ ขั้นตอนการทำบายศรีจากภูมิปัญญาการทำบายศรี
- 1.2 การศึกษาทางการพัฒนาเชิงพาณิชย์
- 1.3 การออกแบบภาพร่างบายศรีจากภูมิปัญญาการทำบายศรี 4 ชุด ประกอบด้วย ชุดที่ 1 บายศรีปากชาม จำนวน 3 ภาพ ชุดที่ 2 บายศรีเทพพนม จำนวน 3 ภาพ ชุดที่ 3 บายศรีพรหมสี่หน้า จำนวน 3 ภาพ และชุดที่ 4 บายศรีตอ จำนวน 3 ภาพ
- 1.4 การพัฒนาต้นแบบบายศรีจากภูมิปัญญาไทย จำนวน 12 ชิ้น ประกอบด้วยบายศรีปากชาม 3 ชิ้น บายศรีเทพพนม 3 ชิ้น บายศรีพรหมสี่หน้า 3 ชิ้น บายศรีตอ 3 ชิ้น โดยผู้วิจัยเลือกใช้วัสดุ 3 กลุ่ม คือ กลุ่ม ผ้า TC ผ้าซับใน กลุ่มผ้าลายไทย และกลุ่มดินไทยในการสร้างสรรค์และพัฒนาตามความเหมาะสมของผลงาน
- 1.5 การถ่ายทอดองค์ความรู้ต้นแบบบายศรีที่พัฒนาขึ้นให้แก่ช่างบายศรี นักศึกษาประชาชนทั่วไปและผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

2. ขอบเขตด้านประชากร

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยมีดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับรูปแบบการทำบายศรี เพื่อสัมภาษณ์เจาะลึก เกี่ยวกับการพัฒนาต้นแบบบายศรีเชิงพาณิชย์ ให้เหมาะสมกับยุคสมัย ได้แก่ ครูภูมิปัญญาการทำบายศรี ช่างบายศรี และผู้ประกอบการจำหน่ายบายศรี ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล กลุ่มตัวอย่างจาก

การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง(Purposive Sampling) จำนวน 20 คน ประกอบด้วยครูภูมิปัญญา จำนวน 5 คน โดยมีคุณสมบัติดังนี้ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการสอนและการทำบายศรีไม่น้อยกว่า 30 ปี ช่างบายศรีจำนวน 5 คน โดยมีคุณสมบัติดังนี้ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำบายศรีไม่น้อยกว่า 10 ปีและผู้ประกอบธุรกิจจำหน่ายบายศรีจำนวน 10 คน โดยมีคุณสมบัติดังนี้ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการรับจ้างทำบายศรีไม่น้อยกว่า 10 ปี

2. ประชากรผู้ให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับประเภทของบายศรี และวัสดุที่นิยมใช้ในการประดิษฐ์บายศรี เป็นผู้ใช้บายศรีในพื้นที่วิจัย แต่เนื่องจากผู้ใช้บายศรีในพื้นที่วิจัยมีจำนวนมาก จึงใช้การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญจำนวน 30 คน เพื่อเป็นตัวแทนของผู้ใช้บายศรีเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างงานต้นแบบ

3. ผู้ที่มารับการถ่ายทอดความรู้ต้นแบบบายศรีที่พัฒนาขึ้น ได้แก่ ช่างบายศรี ที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 10 คน โดยมีคุณสมบัติดังนี้ มีประสบการณ์ในการทำบายศรี ไม่น้อยกว่า 10 ปี เพื่อประเมินผลงานและวัสดุที่เหมาะสม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดอบรมให้กับนักศึกษา ประชาชนที่ไม่มีพื้นฐานในการทำบายศรี

4. ผู้ที่มารับการอบรมการทำบายศรี ที่พัฒนาขึ้นเพื่อนำไปใช้ในโอกาสต่างๆ ได้แก่ นักศึกษาและประชาชนทั่วไปจำนวน 60 คน และผู้บริโภคทั่วไปจำนวน 100 คน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่วิจัย

พื้นที่ในการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบบายศรีเชิงพาณิชย์เพื่อส่งเสริม อนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผู้วิจัยคัดเลือกพื้นที่แบบเจาะจง เนื่องจากพื้นที่ทำการวิจัยเป็นแหล่งที่มีการประดิษฐ์บายศรี จำหน่ายบายศรี วัสดุที่เป็นดอกไม้สด อุปกรณ์ต่างๆ จำหน่ายใหญ่ที่สุดในประเทศไทย รวมถึงเป็นแหล่งที่ตั้งของสำนักพระราชวัง วิทยาลัย มหาวิทยาลัยที่มีการเรียนการสอนเรื่องงานบายศรีที่มีอัตลักษณ์สอดคล้องกัน 4 แห่ง ดังนี้

3.1 ชุมชนวัดกัลยา เป็นย่านชุมชนเก่าแกริมน้ำบริเวณฝั่งธนบุรี ที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ

3.2 ปากคลองตลาด เป็นศูนย์กลางของตลาดดอกไม้ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ และใหญ่เป็นอันดับ 4 ของโลก เป็นแหล่งรวมช่างบายศรี งานดอกไม้ อุปกรณ์ต่างๆ ทั่วทุกภาคจะต้องสั่งของจากปากคลองตลาด

3.3 วิทยาลัยในวังหญิง หรือเรียกอีกชื่อว่า “โรงเรียนผู้ใหญ่วะदानักสวนกุหลาบ” ถือกำเนิดขึ้นตามพระประสงค์ในปี พ.ศ.2529 ทรงเล็งเห็นว่างานฝีมืออันเป็นประณีตศิลป์ของคนไทยส่วนใหญ่จะมีอยู่ในพระบรมมหาราชวังแทบทั้งสิ้น และนับวันมีแต่จะสูญสิ้นไปตามอายุขัยของผู้มีความรู้ความสามารถ ปัจจุบัน มีการเรียนการสอน การทำบายศรีจากใบตอง, การประดิษฐ์ใบตองในรูปแบบต่างๆ และมีการรับทำงานบายศรี

3.4 ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกาญจนาภิเษกเป็นหน่วยงานในความร่วมมือระหว่างสำนักพระราชวังและสำนักงาน กศน. กระทรวงศึกษาธิการตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระเทพ

รัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี เปิดสอนงานแขนงช่าง 10 หมู่ เพื่อจะนำความรู้ไปสร้างอาชีพ มีความรัก และศรัทธาในการอนุรักษ์และสืบทอด งานช่างหลวง

4. ขอบเขตด้านเวลา

การพัฒนารูปแบบบายศรีเชิงพาณิชย์เพื่อส่งเสริม อนุรักษ์ ภูมิปัญญาไทยในเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ครั้งนี้ เป็นการศึกษาระหว่างเดือน ตุลาคม 2560 ถึง มีนาคม 2561

คำจำกัดความที่ใช้ในงานวิจัย

1. การพัฒนา หมายถึง กระบวนการออกแบบงานบายศรีให้เหมาะสมกับยุคสมัยใน กรุงเทพมหานครและปริมณฑล
2. บายศรี หมายถึง เครื่องเซ่นขวัญที่ประดิษฐ์จากผ้า TC ผ้าซับใน ผ้าลายไทย และดินไทย มีลักษณะเป็นชั้นๆ ประกอบด้วย บายศรีปากชาม บายศรีเทพพนม บายศรีพรมสีหน้า และบายศรีต่อ จัดตกแต่งให้สวยงามด้วยดอกไม้ประดิษฐ์ เพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรมเพื่อก่อให้เกิดสิริมงคล
3. เชิงพาณิชย์ หมายถึง การทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านรายได้ของชุมชน ที่เป็นผลมาจากการทำพานบายศรี
4. ส่งเสริม หมายถึง การสนับสนุนให้คนรู้จักนำบายศรีไปใช้ในโอกาสต่างๆ ในประเพณีของไทย
5. อนุรักษ์ หมายถึง การดูแลรักษาให้รูปแบบงานบายศรีคงอยู่และเอื้อประโยชน์ต่อการใช้สอยได้จริง
6. ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ที่ได้มาจากท้องถิ่นในเรื่องการทำบายศรีของ กรุงเทพมหานครและ
7. ภาพร่าง หมายถึง การร่างภาพบายศรีเพื่อให้เห็นโครงสร้างของงานก่อนนำไปสร้างเป็นผลงาน
8. รูปแบบบายศรีเชิงพาณิชย์ หมายถึง การพัฒนารูปแบบบายศรีให้มีความคงทนเพื่อเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ด้านวิชาการ

- 1.1 รวบรวมข้อมูล รูปแบบ ขั้นตอนการประดิษฐ์บายศรี จากภูมิปัญญาการทำบายศรี
- 1.2 สร้างองค์ความรู้เพื่อนำไปใช้ในการต่อยอดเชิงพาณิชย์
- 1.3 ได้รูปแบบบายศรี
- 1.4 เป็นประโยชน์ในการบริการวิชาการแก่ผู้ประกอบการ ช่างประดิษฐ์บายศรีใน กรุงเทพมหานครและปริมณฑล

1.5 ได้แนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้สู่ความยั่งยืนให้เป็นรากฐานที่เกิดจากการพัฒนาของนักวิจัยที่นำไปถ่ายทอดความรู้ให้แก่ชุมชนซึ่งเป็นแนวทางให้ความรู้และการพัฒนาให้แก่ผู้ประกอบการผู้ผลิตในชุมชน

1.6 ได้เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวกับการประดิษฐ์บายศรีเพื่อจะเป็นข้อมูลที่สำคัญให้กับหน่วยงานและชุมชนเพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมและพัฒนากการทำบายศรีต่อไป

1.7 เป็นการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาไทยในการประดิษฐ์พานบายศรี

2. ด้านนโยบาย

2.1 เป็นแนวทางให้กับหน่วยงาน ผู้ประกอบการ นำผลการวิจัยไปใช้ในการสร้างอาชีพหลักและอาชีพเสริมให้แก่ชุมชนที่ต้องการพัฒนารูปแบบบายศรี โดยมุ่งเน้นเอกลักษณ์ความเป็นไทยที่สืบทอดกันมาทำให้เกิดประโยชน์ในการสร้างอาชีพเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชน

2.2 สอดคล้องกับแผนกลยุทธ์ของมหาวิทยาลัยสวนดุสิตประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ นวัตกรรมในด้านที่เชี่ยวชาญ เพื่อให้บริการและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3. ด้านเศรษฐกิจ

3.1 เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการประดิษฐ์บายศรี

3.2 สร้างอาชีพหลักและอาชีพเสริมที่เพิ่มรายได้ให้แก่ช่างประดิษฐ์บายศรี ผู้สนใจทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับกลยุทธ์และแนวทางการดำเนินงานแนวทางที่ 3

3.3 ส่งเสริมการนำองค์ความรู้และนวัตกรรมจากการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาท้องถิ่นและสังคมในด้านสาธารณสุข ด้านพาณิชย์และการใช้ประโยชน์

3.4 เกิดผู้ประดิษฐ์ใหม่หรือผู้สนใจ สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาการประดิษฐ์บายศรีเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการประดิษฐ์บายศรีจากภูมิปัญญาไทย

4. ด้านสังคมและชุมชน

4.1 ชุมชนเกิดการเรียนรู้ในการสร้างอาชีพจากภูมิปัญญาไทยด้านการประดิษฐ์บายศรีที่สืบทอดต่อกันมา

4.2 สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม

4.3 รูปแบบบายศรีมีมูลค่าเพิ่ม เพื่อจำหน่ายให้กับคนในสังคม ทำให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น

4.4 กลุ่มผู้สร้างสรรค์การประดิษฐ์บายศรีจากภูมิปัญญาไทยในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล สามารถทำบายศรีในเชิงพาณิชย์